

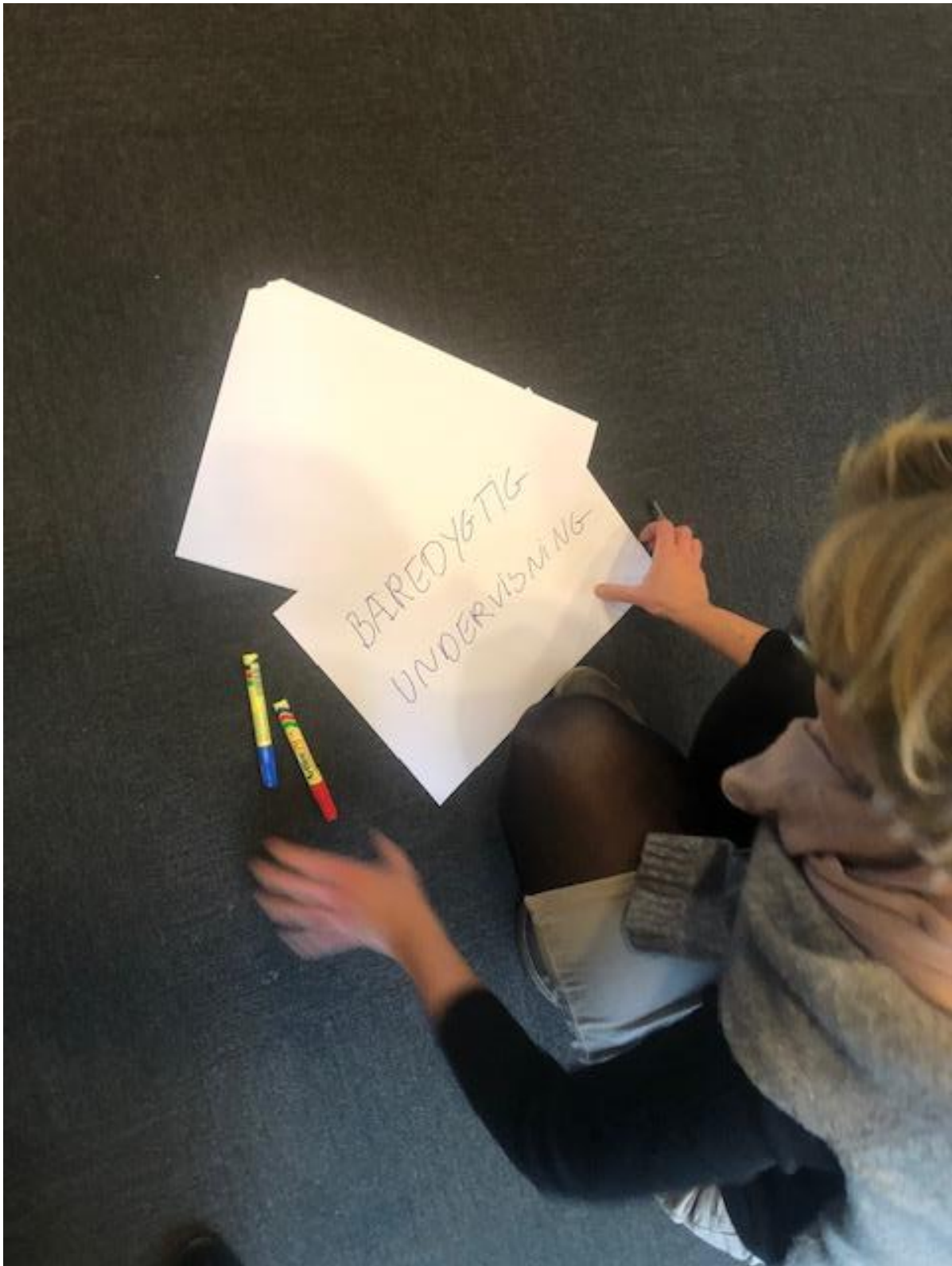
VIDENSCENTER

KONFERENCE 6. MARTS 2019

VUC DELER VIDEN 2019

UDDANNELSE FOR EN BÆREDYGTIG FREMTID

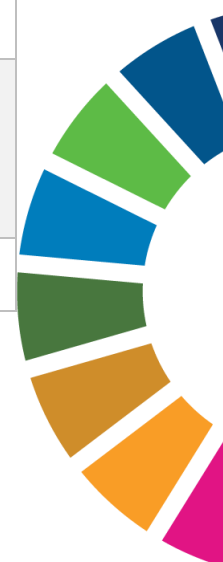

PROGRAM FOR:

VUC DELER VIDEN 2019

10:00-10:15	Velkomst Ved Erik Ernø-Kjølhede, formand VUC Videnscenters styregruppe og rektor på Aarhus HF & VUC, og Susanne Murning, konsulent i VUC Videnscenter.
10:15-11:15	FN's Verdensmål for bæredygtig udvikling og uddannelse Oplæg ved Steen Hildebrandt, professor emeritus i ledelsesteori samt forfatter til flere bøger om organisation, ledelse og samfundsforhold. Steen Hildebrandt stiller skarpt på FN's 17 verdensmål for bæredygtig udvikling i et dansk perspektiv, og hvordan dette stiller krav til nye veje i ledelse og uddannelse.
11:15-11:30	Pause
11:30-12:30	Paneldebat: Uddannelse for alle - social og miljømæssig bæredygtighed VUC-ordfører og folketingsmedlem for Socialdemokratiet, Trine Bramsen Politisk ordfører og folketingsmedlem for DF, Jens Henrik Thulesen Dahl Repræsentant fra Den Grønne Studenter Bevægelse, Daniel Christensen Formand for DGS, Malte Sauerland-Paulsen. VUC spiller en afgørende rolle for, at uddannelse er en mulighed for alle. Verdensmål 4 handler netop om kvalitetsuddannelse til alle og livslang læring. Men hvad forstår vi herved? Panelet diskuterer dette med hinanden og med salen.
12:30-13:15	Frokost
13:15-14:30	Workshop i fire spor WS1: Erfaringer med at tænke bæredygtighed og medborgerskab ind i uddannelse WS2: Udvikling af demokratisk handlekompetence WS3: Samtalesaloner - dialog, møder og fællesskabelse WS4: En langsigtet strategi med konkrete skridt.
14:30-15:00	Kaffe, the og skønt kagebord
15.00 – 15:50	Uddannelse mod en bæredygtig fremtid - hvad gør vi nu? Ved proceskonsulenterne Anja Weier Olesen og Lene Christiansen. Vi sætter spot på handlekraften og på, hvordan vi kan bringe bæredygtighed og FN's verdensmål i fokus på vores uddannelser – sammen og hver for sig.
15:50 – 16:00	Tak for i dag Ved Erik Ernø-Kjølhede og Susanne Murning.

VELKOMST:

UDDANNELSE FOR EN BÆREDYGTIG FREMTID

KONFERENCEN BLEV RAMMESAT AF REKTOR PÅ AARHUS HF & VUC, ERIK ERNØ-KJØLHEDE

”Hvis man ser sig rundt i verden, er det ikke svært at få øje på, at FN’s verdensmål ikke bare kan overlades til FN. Og hvis alle bare siger, at det må andre tage sig af, så kan man være helt sikker på, at der ikke sker noget. Derfor handler ’VUC deler viden’-konferencen i år om FN’s verdensmål med fokus på uddannelse for en bæredygtig fremtid”

Sådan indledte formand for styregruppen for VUC Videnscenter og rektor på Aarhus HF & VUC, Erik Ernø-Kjølhede, VUC’s årlige ’VUC deler viden’-konference, som omkring 80 havde valgt at deltage i.

”Det vi som uddannelsesinstitutioner kan gøre for at bidrage til verdensmålene, er at bruge vores særlige muligheder som ledere og undervisere til at påvirke i den rigtige retning. Det er en opgave for alle både globalt og lokalt, som handler om mange ting, men skåret ind til benet om at skabe en bedre verden for alle – ved at gøre det gode og det rigtige. Men det er svært at blive enige om, hvad det er,” siger Erik Ernø-Kjølhede.

”Og derfor er det en rigtig god ting, at vi har fået FN’s verdensmål, da det giver os alle sammen noget at stå sammen om – en vej til at skabe en positiv forandring sammen. Det vi kan gøre konkret, er at få verdensmålene ind i undervisningen, vise dem fysisk på skolen ved at arbejde for den bæredygtige skole, arbejde konkret med dem i projekter etc., og på den måde uddanne vores elever og kursister til ambassadører for >>

verdensmålene. Et uddannelsessted er i kontakt med rigtig mange mennesker, og ikke mange favner så bredt som VUC. Vi kan også lidt sige, at vi som sektor har vores helt eget verdensmål i VUC, da FN's verdensmål nummer 4 handler om at sikre lige adgang til kvalitetsuddannelse og fremme alles mulighed for livslang læring. Det rimer rigtig meget på meningen med VUC", sagde Erik Ernø-Kjølhede.

Herefter bød Susanne Murning, konsulent for VUC Videnscenter, også kort velkommen.

"VUC deler viden'-konferencen er en årlig begivenhed, hvor vi samles for at dele viden om et aktuelt tema. Det er et vigtigt tema, vi har sat på dagsorden i år. Klodens tilstand og fremtid kalder på, at vi alle gør, hvad vi kan. Og vi kan faktisk gøre en del som sektor, som ledere og som undervisere. Det er dét vi skal dele viden om i dag – og sørge for at føre til handling, sammen og hver for sig".

Dagens program blev kort gennemgået, og proceskonsulenterne Anja Weier Olesen og Lene Christiansen introducerede deltagerne til et refleksionsark, hvor deltagere blev bedt om at notere refleksioner og pointer fra oplæg og workshops i løbet af dagen. Refleksionsarket danner grundlag for dagens afsluttende punkt, hvor de mange input skal omsættes til konkret handling – i sektoren og på den enkelte institution.

KEYNOTE:

FN'S VERDENSMÅL OG DERES BETYDNING FOR BÆREDYGTIG UDVIKLING OG UDDANNELSE

KEYNOTE TIL KONFERENCEN VAR PROFESSOR EMERITUS I LEDELSESTEORI STEEN HILDEBRANDT

”Man kan godt sige, at uddannelse for en bæredygtig fremtid er en selvfølge, ligesom vi skal være om vores begrænsede plads og ressourcer på kloden. Men sådan forholder det sig desværre bare ikke. Vi har i årtier ikke taget dette alvorligt nok. Vi har trukket det for langt. Der er nu ikke alene brug for ændringer, der er brug for transformation. Kloden kalder på verdensmålene.” >>

Sådan indledte Steen Hildebrandt sit oplæg til konferencen. Et oplæg som stillede skarpt på FN's 17 verdensmål for bæredygtig udvikling i et dansk perspektiv, hvordan de stiller krav til nye veje i ledelse og uddannelse og nødvendigheden af, at skabe forandring og gå nye veje. Hvordan vi holder balancen.

"Tænk hvis man for 50 år siden havde taget verdensmålene alvorligt, hvordan havde verden så set ud i dag? Det er det, vi skal gøre nu, bare fremadrettet. Det handler ikke kun om, hvordan vi ønsker, at verden skal se ud i fremtiden – men også om at forhindre katastrofer og kampe om klodens begrænsede ressourcer."

Steen Hildebrandt mener, at der er sket rigtig mange gode ting, men også meget skadeligt og problematisk de seneste 50 år. Og derfor er det helt afgørende og nødvendigt at handle nu. Fremtiden kalder.

"Vi havde debatten i 1972 til en verdenskonference om at begrænse vækst, men vi glemte det igen. I 1987 kom Brundtland Rapporten om vores fælles fremtid, som introducerede begrebet bæredygtighed og gjorde det kendt globalt. Det specielle ved Brundtland Rapporten var også, at den pointerede, at os der lever nu, har et medansvar for dem, som ikke er født endnu."

"Kloden kalder, fordi det ikke ser godt ud for børn og de ufødte, hvis vi ikke alle sammen gør noget nu. Langt de fleste forskere, eksperter og almindelige mennesker kan se, at verden er på skæv kurs. Derfor står der også i FN's verdensmål, at der skal skabes forandring. Vi skal gå til yderligheder. Det er ikke nok at kradse lidt i overfladen."

Steen Hildebrandt trak i sit oplæg også en parallel til 1949, hvor man vedtog FN's menneskerettigheder. Selvom vi har haft dem længe, er der stadig udfordringer med ulighed, ligestilling, fattigdom mv. Han mener verdensmålene rangerer på linje med menneskerettighederne i forhold til, hvor nødvendigt og alvorligt, det er, at vi alle sammen handler. Selvom det tager tid, og vi ikke er enige.

"Jeg kan ikke forestille mig, at vi er i mål med verdensmålene i 2030, men jeg tror vi er kommet langt om 10 år. Når mange mennesker bevæger sig i samme retning samtidigt, så flytter verden sig. Også selvom der er modstand. Vi skal huske, at modstand er en del af helheden og forstå og rumme den."

En anden af Steen Hildebrandts pointer er, at vi som mennesker skal lære at se og tænke verden i en helhed. Vi mennesker er en del af helheden. Naturen er en del af helheden. Det har vi ikke forstået indtil nu, og derfor har vi forurenset så meget i takt med, at jordens befolkning vokser og vokser.

"Vi har beskadiget naturen, fordi vi ikke vidste bedre. Det forstår man mere og mere, men mange steder foregår forurening endnu. Vi udvikler kemikalier og fysiske produkter ekspotentielt i kraft med at befolkningstilvæksten på kloden også udvikler sig ekspotentielt. Mennesker som alle skal have mad, >>

"Ingen kan redde hele verden, men man kan godt beslutte sig for at tage et medansvar for at være en del af løsningen og den folkelige bevægelse, verdensmålene er. Det gælder også uddannelser."

sundhed, toiletter, tøj etc. Det er et kæmpe problem. I USA, som er verden rigeste land, sulter 15 mio. børn, på kloden mangler en mia. mennesker adgang til vand, og sådan kan man blive ved.”

En udvikling og vækst som vil fortsætte, og som verdensmålene derfor skal være med til at gøre grøn og bæredygtig, hvis ikke det skal ende galt, mener Steen Hildebrandt.

”Og med galt mener jeg ikke bare, at det vil give problemer. Det kommer til at gå galt. Ekspertter skriver om klimaudfordringer, at det kræver *aldrig før sete typer af tiltag*, og det er store ord. Den dimension skal vi også have med, når vi i dag i alt fredsommelighed taler om klimamål.”

Steen Hildebrandt mener, at uddannelse spiller en væsentlig rolle i arbejdet med verdensmålene. Det kræver en kapacitetsopbygning at finde ud af, hvad målene handler om, hvad vi skal gøre, og hvordan vi får vores mentale modeller korrigeret. Vi skal som mennesker have udskiftet nogle af de forestillinger om verden, vi går rundt med. Vi skal blandt andet til at se alt mere i helheder og sammenhænge.

”Noget vi bør ændre, er vores specialiseringer i fag, fakulteter, afdelinger etc. En specialisering der betyder, at vi har en hulens masse søjler og siloer, som lukker af for hinanden. Det gælder alle steder i kommuner, regioner, daginstitutioner, skoler og så videre. Hvis vi skal arbejde konkret med verdensmålene, skal vi samarbejde på tværs for at kunne se helhederne – og på en måde, hvor det stadig er muligt at gå i dybden. Et samarbejde, som adresseres i det sidste verdensmål om partnerskab for handling.”

Steen Hildebrandt mener ikke regeringens plan for bæredygtighed er noget værd, eller politikerne gør nok. Derfor er det så vigtigt, at den enkelte gør noget, da det er vejen til at få politikerne til at handle. Og der er heller ikke tid til at vente på, at det sker.

”Verden forandres, når 10, 100 eller mange flere mennesker gør noget. Verdensmålene er i gang med at facilitere en forandring lokalt i byråd, kommuner, institutioner, skoler, hos NGO’er etc. Det eneste sted der er tavshed, er Folketinget, men det skyldes, at almindelige mennesker ikke længere er aktive i politik ved at møde op til vælgermøder etc. De politiske partier mangler input fra befolkningen. Når der sker nok rundt omkring, kommer politikerne med.”

Steen Hildebrandt mener ikke regeringen objektivt er i mål med ret mange af verdensmålene. Vi er måske langt i forhold til andre, på nogle punkter. Men på ingen måder i hus. Og så må vi ikke tro, at vi bare skal løse Danmarks problemer i Danmark. Alle skal i hus med verdensmålene, før vi er i hus i Danmark.

”Verdensmålene for bæredygtig udvikling er et solidarisk projekt. Det handler ikke om Danmark eller andre enkelte lande, da udfordringerne ikke er løst, før alle er i mål. Leave no one behind. Det er et helhedssyn, vi skal forstå. Ingen kan redde hele verden, men man kan godt beslutte sig for at tage et medansvar for at være en del af løsningen og den folkelige bevægelse, verdensmålene er. Det gælder også uddannelser.”

Steen Hildebrandt rundede af med en opfordring til at se verdensmålene som en ønskeseddel fra fremtiden. Og vi kan lytte og handle nu, hvis vi tager anmodningen fra fremtiden alvorligt.

”Det er en fantastisk mulighed vi alle sammen har. Vi kan ikke redde hele verden, men den enkelte er en del af helheden, og derfor betyder den enkeltes handling noget. Det gælder den enkelte kursist, underviser og leder. Og den enkelte uddannelse eller uddannelsesinstitution.”

PANELDEBAT:

UDDANNELSE FOR ALLE – SOCIAL OG MILJØMÆSSIG BÆREDYGTIGHED

PANELDEBAT MED VUC-ORDFØRER OG FOLKETINGSMEDLEM, TRINE BRAMSEN (S), POLITISK ORDFØRER OG FOLKETINGSMEDLEM, JENS HENRIK THULESEN DAHL (DF), FRA DEN GRØNNE STUDENTER BEVÆGELSE, DANIEL CHRISTENSEN OG FORMAND FOR DGS, MALTE SAUERLAND-PAULSEN.

”Jeg var tilstede i FN i New York, da verdensmålene blev vedtaget i 2015. Dengang tænkte jeg, at de dækkede alting, og om man virkelig kunne gøre alt det på én gang. Altså om de var så ambitiøse, at man ikke kan gøre noget,” indledte Jens Henrik Thulesen Dahl paneldebatten.

I dag kan han godt se, hvordan det er vigtigt at påvirke den enkelte til at handle, og hvordan den enkeltes handling er med til at ændre noget. Den næste der fik ordet var Trine Bramsen, som indledte med en replik om uddannelse, den sociale bæredygtighed og VUC’s rolle i den forbindelse.>>

”Jeg ser verdensmålene som en ramme til at forstå, hvad det er for en udfordring vi står overfor, og at de nødvendige løsninger ikke kommer af sig selv. Det kan man godt glemme i en verden som vores, hvor vi diskuterer ting som kønsneutrale lyskurve. VUC har været overset i nogle år, og det ser efterhånden skidt ud, hvis vi fremover skal sikre udbud af uddannelse alle steder i landet. Uddannelsernes tilgængelighed er vigtig, når vi diskuterer verdensmålene, da de også handler om uddannelse til alle.”

Malte Saurland-Paulsen, mener det er vigtigt for elever at diskutere og forholde sig til verdensmålene, så vi sørger for at være klar til fremtiden

”Ellers bliver vi kørt over af den, og derfor er verdensmålene også vigtige i en uddannelsessammenhæng. Her spiller VUC rigtig godt ind, da de er med til at samle unge og voksne op, som har brug for uddannelse. Og har brug for at sadle om. Som samfund er vi nødt til at have den form for sikkerhedsnet.”

Daniel Christensen fokuserer mere på vigtigheden af at forstå, hvordan humanitære kriser, mennesker og natur spiller ind i hinanden. Her har uddannelse også en helt central rolle.

”Den krise vi står overfor med klimaet, er både en krise, men også en mulighed for at skabe en ny verden. For at kunne det, er den måde vi indretter vores uddannelser på helt afgørende. Elever skal have en fornemmelse for helhederne, og de skal have et grundlag for at lære, for at kunne se en sammenhæng med resten af verden, og den enkeltes vigtige rolle som del af helheden.”

Efter den indledende replik fra hver paneldeltager blev tilhørerne bedt om at ’summe’ med sidemanden et par minutter, for herefter at stille spørgsmål til panelet. Det førte blandt andet til et spørgsmål om, hvordan man kan sikre livslang læring og kvalitetsuddannelse til alle, som det står i verdensmål 4. Et spørgsmål Trine Bramsen svarede på.

”Jeg tror, at noget af det vi er gode til i Danmark, er lighed og mangfoldighed. Men vi er ikke så gode til at erkende den ulighed, som findes i uddannelsessystemet. Nogen har ikke råd til at købe en computer, komme med på ture etc. Vi er heller ikke i mål med diskrimination i forhold til køn, seksualitet mv. Det kan være et sted at begynde. Derudover skal vi også gøre op med, at man efterhånden ikke må uddanne sig for meget i Danmark. Det holder ikke i fremtiden, og vil være i strid med verdensmålene. Det handler ikke om dobbeltuddannelse på kandidatniveau, men om muligheder for livslang læring. At flere uddannelsessteder er ved at pakke sammen rundt i landet, så det bliver sværere for den ordblinde at modtage undervisning. Det vil betyde, at flere danskere vil komme til at mangle grundlæggende kompetencer.”

Jens Henrik Thulesen Dahl er enig i, at det ikke er godt at lukke uddannelsessteder, men påpegede, at det er prisen for andre politiske beslutninger.

”Mulige lukninger af VUC’s udbudssteder er konsekvensen af de FGU-institutioner, vi har besluttet at etablere. Det har været prisen. Derfor er vi heller ikke i mål med at sikre uddannelse til alle. Men lige nu har vi et FGU, der skal i gang, og så skal vi efterfølgende have en diskussion om, hvordan vi sikrer adgang til uddannelse i den rigtige kvalitet. Det er også afgørende, at der er reelle muligheder for efteruddannelse og at overbevise den enkelte om behovet. >>

Det kræver samarbejde med virksomheder, jobcentre og VUC'er. Det er bare om at komme i gang.”

Et andet emne, som blev berørt i paneldebatten var, at kvalitetsuddannelse for alle slet ikke rimer på det meget omdiskuterede omprioriteringsbidrag. Både Trine Bramsen og Jens Henrik Thulesen Dahl vil gerne arbejde på at få det fjernet.

Debatten kom også rundt om vigtigheden af at have et tilbud som VUC og et begreb som livsmestring, altså at VUC er med til at give folk både kompetencer og almen dannelse, som fører til selvværd og deltagelse.

”Vi skal huske, at det er afgørende for samfundet, at vi har VUC. Også til krisetider. Lige nu er der mange i beskæftigelse, men vi har altså brug for VUC – ja, man kan næsten kalde det et beredskab, når der kommer en lavkorrektur. Og så kan man også bruge uddannelser til at føre egnspolitik. VUC er mange steder den eneste tilbageværende uddannelsesinstitution lokalt, og der skal altså være et lokalt tilbud, når en ung eller voksen beslutter sig for at tage en uddannelse,” sagde Trine Bramsen.

Jens Henrik Thulesen Dahl er et langt stykke af vejen enig med Trine Bramsen.

”Vi prøver at lave om, når vi kan se, at noget ikke fungerer. FGU er strukturelt den største ændring, vi har lavet i mange år, og det næste der forestår er, at vi politisk får snakket VUC igennem. Det er en vigtig pointe, at VUC skal have en struktur, der også holder på sigt – og der ikke skabes usikkerhed om uddannelserne hele tiden. Det er jo ikke særligt bæredygtigt.”

WORKSHOPS I FIRE SPOR:

WORKSHOP I FIRE SPOR

- ERFARINGER MED AT TÆNKE BÆREDYGTIGHED OG MEDBORGERSKAB IND I UDDANNELSE
- UDVIKLING AF DEMOKRATISK HANDLEKOMPETENCE
- SAMTALESALONER - DIALOG, MØDER OG FÆLLESSKABELSE
- HVORDAN EN LANGSIGTET STRATEGI NÅS MED KONKRETE SKRIDT

Efter keynote, paneldebat og frokost fordelte deltagerne sig i fire workshops, som beskrives kort på de følgende sider:

WORKSHOPS I FIRE SPOR:

WORKSHOP 1

OM ERFARINGER MED AT TÆNKE BÆREDYGTIGHED OG MEDBORGERSKAB IND I UDDANNELSE VED JOHANNES SCHØNAU, BÆREDYGTIGHEDSKONSULENT I HØJSKOLERNES HUS SAMT PROJEKTLEDER SIMONE HAGENSEN OG LEKTOR TRINE JØRGENSEN FRA HF & VUC KØBENHAVN SYD

Workshoppen fokuserede på, hvordan vi kan tænke bæredygtighed og medborgerskab med ind i alle aspekter af uddannelserne. Samt hvordan vi kan bruge hinanden i dette arbejde.

Workshoppen, der blev gennemført af Simone Hagensen og Trine Jørgensen, henholdsvis projektleder og lektor på HF & VUC København SYD samt Johannes Schønau, bæredygtighedskonsulent i Højskolernes Hus, bestod dels af en præsentation af, hvordan bæredygtighed og medborgerskab kan indarbejdes i undervisningen og dels en præsentation af hvordan man som institution og sektor kan arbejde med bæredygtighed.

Johannes Schønau anbefaler på baggrund af erfaringer fra Højskolernes Hus, at der dannes et netværk, som forener VUC'erne arbejde med bæredygtighed, og at der udpeges en tovholder til den fælles indsats. Det er en tilgang, som har givet højskolernes indsats et kæmpe løft. Derfor fyldte netværksdannelsen, og hvad et netværk kan gøre, også en del på workshoppen.

Videndeling er et af de områder, som et netværk kan bidrage til. Det tog HF & VUC KBH SYD hul på under workshoppen ved at fortælle om, hvordan de arbejder med at integrere medborgerskab i undervisningen. Det sker blandt andet gennem medborgerskabsforløb i alle fag og tværgående aktiviteter som demokratifestival og medborgerskabsklasser. Uden for fagene sker det i form af dialogmøder, styrket elevrådsarbejde og inddragelse af elever i forskellige beslutningsprocesser og i undervisningen etc.

Udover videndeling internt blandt VUC'erne kan et netværk og en tovholder på dette også bidrage til at øge synligheden på den fælles indsats til omverdenen i form af blandt andet pressecarbejde, kommunikation og dialog med andre interesseorganisationer. De deltagende højskoler i netværket forpligter sig blandt andet til at fortælle om alt det de gør godt, og at begrunde det. Dette både overfor deres elever, hinanden og omverdenen. Dette giver et godt grundlag for udveksling af gode erfaringer, og videreudvikling. Sammenfattende vil et netværk være et værktøj til at løfte såvel den fælles som den enkelte institutions indsats.

Deltagerne blev bedt om i mindre grupper at diskutere og idéudvikle på, hvordan bæredygtighed og medborgerskab kan tænkes ind i uddannelse og efterfølgende prioritere idéerne efter, hvor svære/nemme de vil være at gennemføre, og hvor stor/lille effekt de ville have.

Johannes Schønau henviste også til Højskolernes Hus' hjemmeside, hvor der kan læses meget mere om Højskolernes bæredygtighedsnetværk, -strategi, fælles pejlemærker etc.

Se mere på: www.ffd.dk/indsatsomraader/baeredygtighed/

WORKSHOPS I FIRE SPOR:

WORKSHOP 2

UDVIKLING AF DEMOKRATISK HANDLEKOMPETENCE

VED JEPPE LÆSSØE, PROFESSOR EMERITUS I MILJØPÆDAGOGIK, DPU.

Workshoppen giver et indblik i, hvordan demokratisk handlekompetence kan styrkes gennem udvikling af undervisningen i retning af mere aktiv eksperimentering, tværfaglighed, eksemplarisk læring, deltagelse, kritisk refleksion, transformativ læring m.m. Der diskuteres udfordringer og muligheder i dette arbejde på vores uddannelser.

Til workshoppen, som blev gennemført af Jeppe Læssøe, professor emeritus i miljøpædagogik, DPU, fik deltagerne en gennemgang af de pædagogiske formål med, og de forskellige tilgange til, uddannelse for bæredygtig udvikling, UBU. På workshoppen kom deltagerne også ind på det væsentlige i begrebet bæredygtighed, hvordan der kan arbejdes med bæredygtighed i relation til uddannelse, og pædagogikkens og institutionens ambitioner i forhold til at se undervisning som del af 'the whole institution approach'.

Deltagerne blev også bedt om at byde ind med spørgsmål og udfordringer vedrørende bæredygtighed og pædagogik, som fyldte hos dem. Der blev drøftet centrale elementer i handlekompetence-tilgangen, hvis primære formål er at uddanne til demokratisk medborgerskab. Der arbejdes med at engagere eleverne i vigtige samfundsproblematikker, problemløsning, ægte deltagelse, forandring, erfaring og kritisk refleksion. Dette kan samles til tre centrale overskrifter: bæredygtighed, deltagelse og engagement.

Bæredygtighed: Handlekompetence-tilgangen forholder sig ikke specifikt til bæredygtighed som udfordring, men overfører et generelt kritisk pædagogisk interessekonflikt-perspektiv. Læreren må bringe bæredygtighedens almene og historiske nøgleproblemer/dilemmaer på bordet.

Deltagelse: Deltagelse er et idealt princip i handlekompetence-tilgangen. Deltagelse på voksenområdet kan være meget problemfyldt. Deltagelse kan skabe illusioner og desillusioner. Handlekompetence kan måske bedre udvikles gennem læring fra igangværende bæredygtige omstillingsprocesser.

Engagement: Handlekompetence-tilgangen antager, at engagement kommer fra elevernes arbejde med løsninger og visioner. På voksenområdet er der mange barrierer for engagement allerede før arbejdet med løsninger, herunder måske også bæredygtighedens perspektiv i sig selv. På voksenområdet er engagement en vigtig drivkraft, men også en af de vanskelige barrierer for overskridende læring og forandring. I det lys bør handlekompetenceudvikling også handle om empati, dialog og kollektiv selv-refleksion i forhold til eget engagement.

En pointe fra workshoppen er vigtigheden af, at helhedsorienterede problemløsninger på de komplekse udfordringer med bæredygtig udvikling kræver, at vi er i stand til at anvende en lang række kompetencer i et produktivt samspil.

WORKSHOPS I FIRE SPOR:

WORKSHOP 3

SAMTALESALONER - DIALOG, MØDER OG FÆLLESSKABELSE
VED NADJA PASS, REKTOR FOR SAMTIDENS AKADEMI

De fleste af os lever i bobler, hvor vi omgås folk, der ligner os selv. Folk med samme uddannelse, holdninger, alder og baggrund. Vi introduceres til samtalesaloner som ramme og metode til at nedbryde disse bobler og give plads til dybe og overraskende samtaler i mødet med andre. Møder som skaber forandring og nye fællesskaber. Hvordan kan vi bruge dette i undervisningen og på vores uddannelser?

Til denne workshop, som var faciliteret af Nadja Pass, rektor for Samtidens Akademi, blev samtalesaloner, og hvordan de kan bruges i forbindelse med verdensmål og bæredygtighed i uddannelsessammenhænge, belyst. Dette dels med præsentation af praksis og erfaringer med opbygningen af samfundslaboratoriet Borgerlyst, og dels med udgangspunkt i Nadja Pass' egne erfaringer med at engagere sig og gøre en forskel.

Den grundlæggende idé med samtalesaloner er, at man systematisk snakker - typisk to og to på skift - ud fra nogle på forhånd formulerede spørgsmål, der handler om noget andet end det, man er vant til at snakke om. Salonen styres af en vært, og i løbet af samtalerne, får man vendt sine tanker, idéer og holdninger til et emne på mange måder.

Erfaringerne er, at det er en god måde at forstå et komplekst materiale på, og en måde at tænke over, hvad man selv kan gøre, hvilket er meget relevant i forhold til dagens emne om verdensmål og bæredygtighed.

Til forskel fra andre workshops og processer er det ikke en del af samtalesalon-formatet at trække noget frem i plenum og kondensere pointer. En samtalesalon skal ses som en mulighed for refleksion. Deltagerne til workshoppen fik også prøvet to andre klassiske redskaber til at engagere den enkelte til handling.

Det første handler om at betragte vores adfærd gennem et makroskopisk blik, som en måde til at forstå, hvordan ens lille handling kan gøre en forskel i det store fællesskab. Ofte handler det ikke kun om handlingen, men også om at fortælle om den, være et godt eksempel og få andre til at følge med.

Det andet redskab var engagementstrappen, som handler om at få andre med. Det kan være relevant, hvis man er i en situation, hvor man fx som leder på et VUC træffer beslutninger, der gør det lettere for andre end én selv at ændre adfærd, handle og gøre det rette.

Hvis man vil vide mere om samtalesaloner som metode til at få folk til at tale sammen og skabe nye fællesskaber, kan man orientere sig på www.samtalosaloner.dk

På www.borgerlyst.dk kan man finde mere om tankegangen bag og en masse konkrete redskaber til, hvordan man som borger kan engagere sig mere i samfundet og styrke sin handlekraft i hverdagen.

WORKSHOPS I FIRE SPOR:

WORKSHOP 4

EN LANGSIGTET STRATEGI MED KONKRETE SKRIDT
VED KRISTINE FJORD TOLBORG, CHORA CONNECTION

Workshoppen introducerer processer og prototyper for, hvordan uddannelsesinstitutioner kan arbejde med langsigtede strategier og konkrete skridt i udviklingen af uddannelse for en bæredygtig fremtid. Samt hvordan dette kan omsættes til den konkrete uddannelsesinstitutions aktiviteter, målgrupper og indsatser. Endelig vendes muligheder og barrierer for at blive en certificeret bæredygtig skole.

På workshoppen, som blev gennemført af Kristine Fjord Tolborg fra Chora Connection, gennemgik deltagerne en model til, hvordan uddannelsesinstitutioner konkret kan omsætte verdensmålene ved at gøre dem til en strategisk indsats med et udgangspunkt, en progression og et mål.

Efter Kristine Fjord Tolborgs opfattelse sker der allerede mange aktiviteter i forhold til verdensmålene på uddannelsesinstitutionerne i form af temauger, undervisningsforløb og så videre. Men udfordringen er, at det der sker, ofte er fragmenteret, og der ikke er en plan for, hvorfor det gøres. Initiativet er typisk båret af ildsjæle, og derfor ofte i bund og grund tilfældigt.

Pointen er, at man ved at få de mange løsrevne indsatser til at blive en del af en plan, der er strategisk forankret, i højere grad skaber en reel forandring. Det gør man, fordi aktiviteterne forankres formelt, og strategien udmøntes i en handleplan for, hvordan man over tid kommer igennem de enkelte elementer i handleplanen på en fleksibel måde, så alle kan være med.

En væsentlig pointe fra workshoppen var, at det ikke handler om at kunne tjekke alle punkter på handleplanen af hurtigst muligt, da processen faktisk er målet. Det handler ikke om at blive færdig, men om at arbejde med bæredygtighed og verdensmålene på en måde, der sikrer at der faktisk sker en progression.

Tilgangen afprøves lige nu flere steder i landet. Blandt andet i Aalborg Kommune, på flere gymnasier, en erhvervsskole etc.

En anden vigtig pointe fra workshoppen var vigtigheden af at etablere netværk, og at lære af hinanden. Dette både for at dele viden og erfaringer, men også for ikke at sidde med følelsen af at være alene om det. Derfor er synlighed om det, der gøres vigtigt. Aktiviteterne skal kommunikeres ud i organisationen og offentligheden. Og her er en egentlig strategi for indsatsen også vigtig, da en sådan kan styrke den fælles fortælling og identitet.

FÆLLES PRIORITERING:

UDDANNELSE MOD EN BÆREDYGTIG FREMTID

KONFERENCEN BLEV RUNDET AF MED AT SÆTTE SPOT PÅ HANDLEKRAFTEN, OG PÅ HVORDAN VI KAN BRINGE ARBEJDET MED BÆREDYGTIGHED OG VERDENSMÅL I FOKUS PÅ VORES UDDANNELSER - SAMMEN OG HVER FOR SIG.

VED ANJA WEIER OLESEN OG LENE CHRISTIANSEN, PROCESKONSULENTER.

Sidste punkt til konferencen var en fælles opsamling og prioritering faciliteret af proceskonsulenterne Anja Weier Olesen og Lene Christiansen. Det foregik ved, at deltagerne først i stikord skulle skrive, hvad der var vigtigst for dem at arbejde videre med på baggrund af konferencen, og derefter præsentere det for hinanden. På baggrund af præsentationen satte man sig sammen i grupper opdelt efter det, man gerne ville høre mere om, arbejde videre med, var uenig i etc. Deltagerne lavede selv grupperne.

Da dagens konference begyndte, havde alle fået udleveret en såkaldt 'handlekort', og deltagerne skulle som afslutning på konferencen skrive deres idé/forslag til en konkret handling ned på handlekortet, som derefter blev sat op på et fælles danmarkskort. De mange forslag til handlinger er skrevet ud i en bruttoliste, der kan ses et sammendrag af på næste side.

SAMMENDRAG AF HANDLEKORT:

VUC'ERNES URGENCY TO ACT PÅ FN'S VERDENSMÅL:

- VUC'et som aktør. Kortlægning af hvad vi gør, og vil gøre, ud fra målene.
- Pædagogisk dag om FN's verdensmål.
- Projektorienteret og emnebaseret undervisning, hvor et af målene er, at de i fællesskab gennemfører konkret handling ift. et eller flere FN-mål.
- Aktivistisk tilgang til arbejdet med bæredygtighed.
- Verdensmål som fælles danneskultur på tværs i hele institutionen.
- Starte en verdensmålsklasse på HF.
- Motivere vores AVU-kursister til projektorienteret verdensmålsundervisning, der tager udgangspunkt i deres baggrund og hverdag.
- Udvikle og implementere en helskolestrategi for bæredygtig udvikling, hvor hele skolen oplever at blive hørt og inddraget gennem hele processen.
- Sætte bæredygtighed på afdelingsmøde i august.
- Affaldssortering på skolen.
- Temauge 'et grønt VUC' inkl. bæredygtige pejlemærker.
- VUC studenter-FN-17 organisation.
- Forandring i ledelsen og bestyrelsen.
- Hvordan får virksomhederne større viden om og interesse for livslang læring?
- Arbejde for, at der bliver en systematisk opsamling af virksomhedernes udbytte af FVU og OBU.
- Se muligheder i vores forskellige baggrunde til at nuancere og understøtte arbejdet med transformativ læring.
- Offentlig aktionslæringsforløb, hvor eleverne arbejder problemorienteret og laver løsninger, som skaber forandringer i 'virkeligheden' (skalaret).
- Styrke elevernes handlekompetence ved at arbejde formålsorienteret i fx PBL-forløb, "konkret forløb med plastik".
- Involvér elever og lærere i at udarbejde en plan.
- Bruge mindst fem timer om ugen på at skabe nye aftaler, kontakter og partnerskaber i lokalområdet.
- Etablering af strategi-grupper: Implementering af FN's 17 verdensmål i undervisning og organisation.

